

2018

SANSKRIT – GENERAL

Second Paper

Full Marks : 100

*The figures in the margin indicate full marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.*

Unit – I

(Marks : 40)

1. Answer **any one** of the following questions. 12×1
 নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির **যে-কোনো একটির** উত্তর দাও।
- (a) Describe the scene of Śakuntalā's departure for her husband's house. 12
 শকুন্তলার পতিগৃহে যাওয়ার দৃশ্যটি বর্ণনা কর।
- (b) Discuss the importance of the role of Vidūṣaka in Kālidāsa's *Abhijñānaśakuntalam*. 12
 মহাকবি কালিদাসরচিত *অভিজ্ঞানশকুন্তল* নাটকে বিদূষক চরিত্রটির গুরুত্ব আলোচনা কর।
- (c) Who is Hamsapadikā? Where does she sing? Describe the significance of the song of Hamsapadikā. 2+1+9
 হংসপদিকা কে? তিনি কোথায় গান করছিলেন? হংসপদিকার গানের তাৎপর্য নিরূপণ কর।
2. Answer **any four** of the following questions. 2×4
 নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির **যে-কোনো চারটির** উত্তর দাও।
- (a) What is the criterion of success of a dramatic performance according to the opinion of stage-manager? Why?
 সূত্রধারের মতে নাট্যাভিনয়ের সাফল্যের মাপকাঠি কী? কেন?
- (b) Who conveyed the news of Śakuntalā's marriage with Duṣyanta to Kaṇva?
 দুষ্যন্তের সঙ্গে শকুন্তলার বিবাহের সংবাদ কে কণ্ঠকে জানিয়েছিল?
- (c) *त्रिशङ्कुर्विवान्तया तिष्ठ* –
 Who is the speaker here? To whom it is said? Give the credentials of *त्रिशङ्कु*.
 এখানে বক্তা কে? কাকে এ কথা বলা হয়েছে? *ত্রিশঙ্কুর* পরিচয় দাও।
- (d) Where was the royal ring lost? How was it regained?
 রাজকীয় আংটিটি কোথায় হারায় এবং কিভাবে সেটিকে পাওয়া যায়?

Please Turn Over

- (e) How did the king come to know that they had reached outskirts of the hermitage?
কী করে রাজা বুঝলেন যে তাঁরা আশ্রমের সন্মিকটস্থ হয়েছেন?
- (f) What are the traits of the summer days?
গ্রীষ্মকালের দিনগুলির বৈশিষ্ট্য কী?

3. Translate into Bengali or English *any one* of the following. 6

নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির বাংলা অথবা ইংরাজি অনুবাদ কর।

- (a) यदालोके सूक्ष्मं व्रजति सहसा तद्विपुलतां
यदद्वा विच्छिन्नं भवति कृतसन्धानमिव तत्।
प्रकृत्या यद्वक्रं तदपि समरेखं नयनयो-
न मे दूरे किञ्चित् क्षणमपि न पार्श्वे रथजवात्॥
- (b) क्षौमं केनचिदिन्दुपाण्डुररुणा माङ्गल्यमाविष्कृतं
निष्ठयुतश्चरणोपरागसुभगो लाक्षारसः केनचित्।
अन्येभ्यो बनदेवताकरतलैरापर्वभागोत्थितै-
र्दत्तान्याभरणानि नः किसलयोद्भेदप्रतिद्वन्दिभिः॥

4. Explain with reference to the context *any one* of the following. 8

নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর।

- (a) रम्याणि वीक्ष्य मधुरांश्च निशम्य शब्दान्
पर्युत्सुको भवति यत् सुखितोऽपि जन्तुः।
तच्चेतसा स्मरति नूनमबोधपूर्वं
भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि॥
- (b) शुद्धान्तदुर्लभमिदं वपुराश्रमवासिनो यदि जनस्य।
दूरीकृताः खलु गुणैरुद्यानलता वनलताभिः॥

5. Amplify *any one* of the following. 6

নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির ভাবসম্প্রসারণ কর।

- (a) हंसो हि क्षीरमादत्ते तन्मिश्रा वर्जयत्यपः।
(b) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम्।

Or,
অথবা

Write short notes on *any two* of the following. 3x2

নিম্নলিখিত যে-কোনো দুটি বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখ।

मातलि, नान्दी, कञ्चुकी, गौतमी।

Unit – II

(Marks : 30)

6. Discuss the qualities of King Dilīpa as found in *Raghuvamśam*, Canto I. 10
রঘুবংশের প্রথমসর্গে অবলম্বনে রাজা দিলীপের গুণাবলী বর্ণনা কর।

Or,
অথবা

Why did King Dilīpa go to the hermitage of Vaśiṣṭha? Describe this journey with a note on Kālidāsa's love for nature. 2+8

রাজা দিলীপ কেন বশিষ্ঠাশ্রমে গিয়েছিলেন? সেই যাত্রাপথের বর্ণনা প্রসঙ্গে কালিদাসের প্রকৃতিপ্রেম সম্পর্কে আলোচনা কর।

7. Answer **any three** questions. 2×3

যে-কোনো তিনটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

- (a) What is the name of the first Canto of *Raghuvamśam*? Mention the subject matter of the same.
রঘুবংশের প্রথমসর্গের নাম কী? ওই সর্গের বিষয়বস্তুর উল্লেখ কর।
- (b) Name any one commentator of the *Raghuvamśam*? What is the name of his commentary?
রঘুবংশের যেকোনো একজন টীকাকারের নাম লেখ। তাঁর টীকার নাম কী?
- (c) Who was Vaśiṣṭha? What is the name of his wife?
বশিষ্ঠ কে ছিলেন? তাঁর পত্নীর নাম কী?
- (d) Who was Nandini? How did she look?
নন্দিনী কে? সে কিরকম দেখতে ছিল?
- (e) Who was वैवस्वतमनु?
वैवस्वतमनु কে ছিলেন?

8. Translate into Bengali or English **any one** of the following. 6

নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির বাংলা অথবা ইংরাজি অনুবাদ কর।

- (a) क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः।
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम्॥
- (b) आकारसदृशप्रज्ञः प्रज्ञया सदृशागमः।
आगमैः सदृशारम्भ आरम्भसदृशोदयः॥

9. Explain with reference to the context **any one** of the following. 8

নিম্নলিখিত যে-কোনো একটির সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর।

- (a) तस्य संवृतमन्त्रस्य गूढाकारेङ्कितस्य च।
फलानुमेयाः प्रारम्भाः संस्काराः प्राकृता इव॥
- (b) प्रजानामिव भूत्यर्थं स ताभ्यो बलिमग्रहीत्।
सहस्रगुणमुत्सृष्टुमादत्ते हि रसं रविः॥

Unit – III
(Marks : 20)

10. (a) Give the resulting forms of **any five** of the following.

1×5

যে-কোনো পাঁচটির পরিণত রূপ লেখ।

- (i) গ্রহ + তুমুন্
- (ii) যজ্ + ক্ত্বা
- (iii) অধি – বস্ + ল্যप्
- (iv) মৃদু + অण्
- (v) बहु + इमनिच्
- (vi) कृ + यत्
- (vii) सेव् + शानच्

(b) Substitute single words for **any five** of the following.

1×5

যে-কোনো পাঁচটির এককথায় প্রকাশ কর।

- (i) न्यायं वेत्ति
- (ii) सभायां साधुः
- (iii) अयमेषामतिशयेन लघुः
- (iv) वाल्मीकिना प्रोक्तम्
- (v) मम इदम्
- (vi) पुनः पुनः नृत्यति
- (vii) भिक्षाया अभावः
- (viii) जनानां समूहः

(c) Name and expound the **samāsa** in **any five** of the following.

2×5

যে-কোনো পাঁচটির ব্যাসবাক্যসহ সমাসের নাম লেখ।

- (i) कुम्भकारः
- (ii) यथासाध्यम्
- (iii) मातापितरौ
- (iv) पञ्चवटी
- (v) नदीमातृकः
- (vi) पुरुषसिंहः
- (vii) युवजानिः
- (viii) राजपथः

Unit - IV
(Marks : 10)

11. Translate **any one** of the following passages into Bengali or English.

10

নিম্নলিখিত অনুচ্ছেদগুলির **যেকোনো একটি** বাংলা অথবা ইংরাজি অনুবাদ কর।

(a) कदाचिद् उद्यानं गच्छता भोजराजेन कोऽपि धारानगरवासी विप्रो लक्षितः। स च राजानं वीक्ष्य नेत्रे निमील्य आगच्छन् राज्ञा पृष्टः - “द्विज! त्वं मां दृष्ट्वा लोचने निमीलयसि। तत्र को हेतुः”? “विप्र आह - देव! त्वं वैष्णवोऽसि, विप्राणां नोपद्रवं करिष्यसि। ततस्त्वत्तो न मे भीतिः। किन्तु कस्मैचित् किमपि न प्रयच्छसि। प्रातरेव कृपणमुखावलोकनात् परतोऽपि लाभहानिः स्यादिति लोकोक्तञ्च लोचने निमीलिते।”

(b) अवन्तीषु आयोदधौम्यो नाम आचार्यः प्रतिवसति स्म। तस्य अन्यतमः शिष्यः आरुणिः नाम। पाठे स मनोयोगी आचार्ये च भक्तिमान् आसीत्। एकदा गुरुस्तं प्रादिशत्—वत्स! मम शस्यक्षेत्रात् जलं बहिर्गच्छति। गच्छ शीघ्रम्। आलिबन्धनं कुरु। रक्ष जलम्। आदेशमात्रेण स क्षेत्रमगच्छत्। जलरक्षणाय बहुधा यत्नमकरोत्। परन्तु तीव्रजलवेगात् तस्य चेष्टा निस्फला जाता। आचार्यस्यादेशलङ्घनभयात् स तत्र केदारखण्डे अश्लेत।

?

2

i.

9

:4

r?